

Κ. Κοσμάτος, Η ανάκληση των ευεργετικά υπολογισθεισών ημερών εργασίας των κρατουμένων

ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Τεύχος 8-9/2002, Αύγουστος-Σεπτέμβριος

Νομοθεσία, Νομολογία, Θεωρία & Πράξη του Ποινικού Δικαίου

Εκδίδεται από το 1998 - Μηνιαία έκδοση

Ενότητα: Ζ' ΜΕΛΕΤΕΣ - ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ , σελ. 936

Κώστα Κοσμάτου, Δ.Ν., Δικηγόρου

Η εργασία των κρατουμένων σε σωφρονιστικό κατάστημα αποτελεί αφενός δικαίωμα των κρατουμένων, αφετέρου αναγνωρίζεται ως ευεργέτημα που έχει άμεση σχέση με τον υπολογισμό του χρονικού ορίου που ο κρατούμενος θεμελιώνει δικαίωμα για την έξοδό του από τις φυλακές. Αν για οποιονδήποτε λόγο δεν αναγνωρισθεί σε κρατούμενο η παρασχεθείσα εργασία του ως ευεργετικώς υπολογισθείσα, τότε θα πρέπει να του καταβληθεί αναδρομικά αμοιβή γι' αυτήν. Σε κάθε περίπτωση πάντως δεν είναι επιτρεπτή η ανάκληση ευεργετικά υπολογισθεισών ημερών εργασίας σε χρονικό διάστημα που να απέχει πολύ από τη χορήγηση του ευεργετήματος αυτού, γιατί θεωρείται ότι τότε συνιστά υπέρμετρα δυσμενή μεταχείριση του κρατουμένου.

Work in prison constitutes a right for the inmates, but it is considered, also, as a benefice in order to calculate the time passed in prison.

Μας τέθηκε το εξής πραγματικό: «Κρατούμενος, κατά την διάρκεια της κράτησής του στις Στρατιωτικές Φυλακές Αυλώνας κατά τα έτη 1986 έως και 1991 πραγματοποίησε συνολικά 891 ημερομίσθια, τα οποία η Επιτροπή του άρθρου 25 Ν

2058/1952 των Στρατιωτικών Φυλακών Αυλώνας του αναγνώρισε ως χρόνο ευεργετικά υπολογισθέντα. Στην συνέχεια ο εν λόγω κρατούμενος απέδρασε την 8.1.1991, συνελήφθη στις 2.12.1997 και κρατείται από τότε στην Κλειστή Φυλακή Λάρισας. Λίγο χρονικό διάστημα από τον χρόνο της σύλληψής του και συγκεκριμένα στις 16.12.1997, η Επιτροπή του άρθρου 25 Ν 2058/1952 των Στρατιωτικών Φυλακών Αυλώνας ανακάλεσε με νέα απόφασή της τις ήδη αναγνωρισθείσες ευεργετικά ημέρες εργασίας του κρατουμένου. Συγκεκριμένα η Επιτροπή του άρθρου 25 Ν 2058/1952 στην απόφασή της για την ανάκληση αναφέρει επί λέξει ότι: «Η Επιτροπή... αφού έλαβε υπόψη τα άρθρα ... ΑΝΑΚΑΛΕΙ σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ. 2 του Ν 2058/1952 τις υπ' αριθμ. 8, 9, 10, 11, 12/88, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12/1989, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12/1990, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12/1991, 1/1992 αποφάσεις της Επιτροπής ως προς τον ευεργετικό Υπολογισμό Ημερών Εργασίας, ήτοι 891 Ε.Η.Ε ως προς τον Α.Ν., τις οποίες είχε πραγματοποιήσει κατά την διάρκεια της εκτίσεως της 101-109/1990 απόφασης του ΜΟΕφΛάρισας, λόγω αποδράσεώς του από τις Φυλακές Ενόπλων Δυνάμεων την 8.1.1991 και ενώ συνεχιζόταν η έκτιση της εν λόγω καταδικαστικής απόφασης».

Με βάση το παραπάνω πραγματικό η παρούσα εργασία θα προσπαθήσει να απαντήσει στο ερώτημα εάν είναι νόμιμη η νέα απόφαση της Επιτροπής του άρθρου 25 Ν 2058/1952 των Στρατιωτικών Φυλακών Αυλώνας σύμφωνα με την οποία ανακαλούνται οι αναγνωρισθείσες ευεργετικά ημέρες εργασίας του κρατουμένου και ποιες είναι οι προϋποθέσεις για την νομιμότητα μιας τέτοιας απόφασης.

1. Η αναγνώριση του θετικού ρόλου της εργασίας των κρατουμένων έχει πλέον παγιωθεί στο σύνολο των νομοθετικών κειμένων και της επιστήμης (βλ. ανασκόπηση από τον Σ. Αλεξιάδη: Σωφρονιστική, β' έκδοση, 1995, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, σελ. 152 επ. και τις εκεί αναφορές).

Περαιτέρω από το πλέγμα των διατάξεων του άρθρου 22 παρ. 3 του ελληνικού Συντάγματος («... οποιασδήποτε μορφής αναγκαστική εργασία απαγορεύεται...»), του άρθρου 22 παρ. 1β («...Όλοι οι εργαζόμενοι ανεξάρτητα από φύλο ή άλλη διάκριση έχουν δικαίωμα ίσης αμοιβής για παρεχόμενη εργασία ίσης αξίας...») του ελληνικού Συντάγματος, του άρθρου 4 παρ. 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου («... ουδείς δύναται να υποχρεωθεί εις αναγκαστικήν ή υποχρεωτικήν εργασία») και του ΝΔ 4221/1961 που αφορά στην Κύρωση της Διεθνούς Συμβάσεως 105 «Περί καταργήσεως της αναγκαστικής εργασίας», σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 40 επ. και 46 επ. του Ν 2776/1999 του νέου Σωφρονιστικού Κώδικα και του άρθρου 25 Ν 2058/ 1952 (όπως τροποποιήθηκε με τον Ν 2408/1994), του ΠΔ 178/1980 και των άρθρων 105 επ. ΠΚ προκύπτει αβίαστα ότι η εργασία των κρατουμένων σε σωφρονιστικό κατάστημα αποτελεί αφενός δικαίωμα των κρατουμένων, αφετέρου αναγνωρίζεται ως ευεργέτημα το οποίο έχει άμεση σχέση με τον υπολογισμό του χρονικού ορίου που ο κρατούμενος θεμελιώνει δικαίωμα για την έξοδό του από το σωφρονιστικό κατάστημα (βλ. σχετικά Ι. Ζαγκαρόλα: Ευεργετικός υπολογισμός ημερών εργασίας και υφ' όρον απόλυσις μετά την υπ' αριθ. ΑΠ 18/1952 ΠοινΧρ 1952,96, ΓνωμΕισΑΠ 3/1980 ΠοινΧρ 1980,370 επ.).

Σύμφωνα με το άρθρο 105 παρ. 6 του ΠΚ (όπως ισχύει σήμερα μετά την τροποποίησή του από τον Ν 2408/1996) για την χορήγηση της απόλυσης ως ποινή που εκτίθηκε θεωρείται αυτή που υπολογίσθηκε ευεργετικά κατά τις διατάξεις του νόμου αυτού (βλ. και ΓνωμΕισΑΠ 15/1997 ΠοινΔικ 1998,107). Συνεπώς για την

εξεύρεση της ποινής που έχει εκτιθεί λαμβάνονται υπόψη οι ημέρες εργασίας που έχουν υπολογιστεί ευεργετικά για τον κρατούμενο (βλ. σχετικά Λ. Μαργαρίτη - Ν. Παρασκευόπουλου: Ποινολογία, δ' έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1995, σελ. 519 και τις εκεί αναφορές).

2. Σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ. 1 Ν 2058/1952, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 24 Ν 410/1976: «Διά τους καταδικασθέντες εις ποινήν στερητικήν της ελευθερίας ανωτέραν των έξι μηνών, πάσα ημέρα εργασίας εν ταις φυλακαίς εκτελούμενη είτε διά λογαριασμόν του Κράτους είτε δι' εκμισθώσεως προς τρίτους, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, ως και πάσα χειρωνακτική, βιομηχανική ή γραφική διά χειρός ή μηχανής και εν γένει πάσα άλλη σχετική εργασία, δύναται να υπολογίζεται ευεργετικώς κατ' ανώτατον όριον μέχρι δύο ημερών εκτιθείσης ποινής...» (βλ. σχετικά και ΓνωμΕισΑΠ 1/1992 Υπερ 1992,936). Προϋπόθεση για να λάβει χώρα ο κατά τα παραπάνω ευεργετικός υπολογισμός ημερών εργασίας του κρατουμένου αποτελεί αφενός η έκτιση της στερητικής της ελευθερίας ποινής και η σχετική Πράξη της Επιτροπής του άρθρου 25 παρ. 2 Ν 2058/1952 (βλ. σχετικά ΓνωμΕισΑΠ 30/1969 ΠοινΧρ 1970,59).

Η ίδια διάταξη (άρθρο 25 παρ. 2) περιγράφει τον χρόνο, τον τρόπο και τα κριτήρια με βάση τα οποία η Επιτροπή υπολογίζει ευεργετικά τις ημέρες εργασίας του κρατουμένου, όπως αυτές αναφέρονται αναλυτικά στο ΠΔ 178/1980 «Περί του μέτρου του ευεργετικού υπολογισμού του χρόνου εργασίας των καταδίκων». Έτσι με βάση τα παραπάνω η Επιτροπή του άρθρου 25 Ν 2058/1952:

α) Ορίζει αρχικά το είδος της εργασίας που θα παρασχεθεί από τον κρατούμενο, αφού πρώτα αξιολογήσει την συμπεριφορά του και κρίνει θετική την επίδραση της εργασίας του στους στόχους της κράτησης,

β) αξιολογεί την παροχή εργασίας που παρείχε ο κρατούμενος, την διαγωγή του και εν γένει την συμπεριφορά του και υπολογίζει (ή όχι) ευεργετικά τις ημέρες εργασίας που πραγματοποίησε ο τελευταίος,

γ) κρίνει για την χορήγηση του ευεργετήματος στο πρώτο δεκαήμερο κάθε μήνα, όπου και καθορίζει - με βάση τις παραπάνω αξιολογήσεις της - τις ημέρες εργασίας των κρατουμένων που εργάστηκαν τον προηγούμενο μήνα,

δ) έχει την δυνατότητα να μην υπολογίσει ευεργετικά - με αιτιολογημένη απόφασή της - τις ημέρες εργασίας κρατουμένου στις περιπτώσεις που κρίνει ότι η απόδοσή του δεν ήταν ικανοποιητική ή τιμωρήθηκε πειθαρχικά,

ε) έχει την δυνατότητα να ανακαλέσει - με αιτιολογημένη απόφασή της - προγενέστερη απόφασή της που αφορούσε ευεργετικό υπολογισμό ημερών εργασίας κρατουμένου σε περίπτωση που ο τελευταίος απέδρασε ή αποπειράθηκε να αποδράσει ή βιαιοπράγησε κατά σωφρονιστικού υπαλλήλου ή τιμωρήθηκε για σοβαρό πειθαρχικό παράπτωμα.

Σύμφωνα με τις παραπάνω επισημάνσεις για τις αρμοδιότητες της Επιτροπής του άρθρου 25 Ν 2058/1952, προκύπτουν οι εξής διαπιστώσεις:

i) Όλες οι κρίσεις και αποφάσεις της Επιτροπής (για την δυνατότητα παροχής εργασίας από τον κρατούμενο, για τον ευεργετικό υπολογισμό των ημερών εργασίας, για τον μη υπολογισμό των ημερών εργασίας του κρατουμένου και για την ανάκληση προγενέστερων αποφάσεών της) εμπεριέχουν το στοιχείο της αξιολόγησης της διαγωγής και εν γένει συμπεριφοράς του κρατουμένου στο κατάστημα κράτησης. Τούτο αποτελεί άλλωστε και επιστέγασμα της θέσης ότι ο ευεργετικός υπολογισμός της εργασίας των κρατουμένων συνδέεται άμεσα με τον θεσμό της απόλυσης με όρο κατά τις διατάξεις των άρθρων 105 επ. ΠΚ, συνεπώς συστατικό του στοιχείο αποτελεί η αξιολόγηση της διαγωγής και εν γένει συμπεριφοράς του κρατουμένου στο κατάστημα κράτησης (πρβλ. ΕφΠειρ 78/1994 ΠοινΧρ 1994,663, ΣυμβΕφΠατρ 102/1996 ΠοινΧρ 1996,685, Γ. Σταθέα: Προϋποθέσεις της υφ' όρον απολύσεως του εκτίοντος ποινή καταδίκου, ΠοινΧρ 1997, 1563 επ.).

ii) Οι αξιολογικές αποφάσεις της Επιτροπής (για τον ευεργετικό υπολογισμό των ημερών εργασίας, για τον μη υπολογισμό των ημερών εργασίας του κρατουμένου και για την ανάκληση προγενέστερων αποφάσεών της) λαμβάνονται πάντοτε αναδρομικά, καθώς ο ευεργετικός υπολογισμός των ημερών εργασίας των κρατουμένων λαμβάνει χώρα αμέσως μετά την συμπλήρωση κάθε μήνα εργασίας και συγκεκριμένα στο πρώτο δεκαήμερο του επόμενου μήνα (άρθρο 25 παρ. 2 Ν 2058/1952). Και τούτο συμβαίνει διότι ο ευεργετικός υπολογισμός των ημερών εργασίας των κρατουμένων αποτελεί αντικειμενικό τρόπο υπολογισμού της ποινής, στενά συνυφασμένο με τον τρόπο κράτησης και έκτισης της ποινής και καθοριστικό στοιχείο -κατά τα παραπάνω- της εξόδου του κρατουμένου από το σωφρονιστικό κατάστημα κατά τα άρθρα 105 επ. ΠΚ (πρβλ. Ι. Μανωλεδάκη: Γενική Θεωρία του Ποινικού Δικαίου, τ. β', εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 324 επ.), καθώς αποφασιστικό στοιχείο αποτελεί η διαγωγή του κρατουμένου στο σωφρονιστικό κατάστημα (βλ. και ΣυμβΠλημΘεσ 1499/1993 Υπερ 1993,1185, ΣυμβΕφΝαυπλίου 86/1998 ΠοινΧρ 1998,675).

iii) Οι δυσμενείς για τον κρατούμενο αποφάσεις της Επιτροπής που αφορούν είτε στον μη ευεργετικό υπολογισμό των ημερών εργασίας του κρατουμένου είτε στην ανάκληση προγενέστερων αποφάσεων περί ευεργετικού υπολογισμού απαιτείται να έχουν ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία (πρβλ. το άρθρο 93 παρ. 3 του Συντάγματος). Με τον τρόπο αυτό ο νομοθέτης αντιλαμβανόμενος ότι οι αρνητικές κρίσεις της Επιτροπής - ως δικαιοδοτικού οργάνου - έχουν καθοριστικό ρόλο και άμεση συνέπεια στην απόλυση του κρατουμένου από το σωφρονιστικό κατάστημα, επιβάλλει ρητά την αιτιολόγηση της απόφασης αυτής (για το ζήτημα της αιτιολόγησης των αποφάσεων των ποινικών δικαστηρίων βλ. μεταξύ άλλων στους Ι. Γιαννίδη: Η αιτιολόγηση των αποφάσεων των ποινικών δικαστηρίων. Τα θεωρητικά θεμέλια, τ. α', εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1989, σελ. 39 επ., 73 επ., Ι. Μανωλεδάκη: Η κριτική των δικαστικών αποφάσεων, στο: «Η αιτιολογία των δικαστικών αποφάσεων - Η δικαστική μειοψηφία - Η κριτική των δικαστικών αποφάσεων», σειρά ΕΝΒΕ, τ. 17, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 177). Και ως απόφαση η οποία εμπεριέχει ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία θα πρέπει να περιλαμβάνει και να εκθέτει «...με πληρότητα, σαφήνεια και χωρίς αντιφάσεις τα πραγματικά περιστατικά που προέκυψαν από την αποδεικτική διαδικασία και από τα οποία ... συνήγαγε την ύπαρξη των αντικειμενικών και υποκειμενικών στοιχείων ..., τα αποδεικτικά μέσα από τα οποία αποδείχθηκαν τα περιστατικά αυτά και οι νομικοί συλλογισμοί με βάση τους οποίους ... οδηγήθηκε στην κρίση του...» (βλ. σχετικά στην ΑΠ 931/1993 ΠοινΧρ 1993,787). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι πάγια πλέον θεωρείται ότι δεν

υφίσταται η προσήκουσα ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία όταν η τελευταία είναι τυπική, δηλαδή είτε δεν περιέχει καθόλου αιτιολογικό (βλ. σχετικά αντί άλλων στην ΑΠ 569/1992 ΠοινΧρ 1992,577) είτε απλά επαναλαμβάνει τα στοιχεία του νόμου (βλ. σχετικά την ανάλυση του Ν. Παρασκευόπουλου: Παρατηρήσεις σε ΣυμβΑΠ 664/1991 Υπερ 1992,86), είτε παραπέμπει σε πραγματικά περιστατικά που αναφέρονται στο διατακτικό (βλ. σχετικά μεταξύ άλλων στην ΑΠ 1642/1995 ΠοινΧρ 1996, 1048).

3. Με βάση την ανάπτυξη που προηγήθηκε σαφώς συνάγεται ότι η Επιτροπή του άρθρου 25 Ν 2058/1952 έχει την αρμοδιότητα και εξουσία να καθορίζει αφενός την εργασία του κρατούμενου στο σωφρονιστικό κατάστημα και αφετέρου να την υπολογίζει ή όχι ευεργετικά με απόφασή της (αιτιολογημένη σε αρνητική για τον κρατούμενο απόφαση).

Το θέμα που προκύπτει στο σημείο αυτό είναι το όριο της εξουσίας των αποφάσεων της Επιτροπής και συγκεκριμένα σε ό,τι αφορά στον προσδιορισμό και στην ερμηνεία της ανάκλησης «εν όλω ή εν μέρει» των ευεργετικά υπολογισθεισών ημερών εργασίας του κρατούμενου. Μπορεί δηλαδή η Επιτροπή να ανακαλέσει σε βάθος μηνών ή ετών ή και στο σύνολό τους τις ημέρες εργασίας που τότε υπολόγισε ευεργετικά;

Παρά το γεγονός ότι γραμματικά ο νόμος δεν το απαγορεύει, ερμηνευτικά η θέση αυτή δεν θα πρέπει να γίνει δεκτή. Και τούτο διότι η Επιτροπή δεν καθορίζει συνολικά και εφ' άπαξ τις ημέρες εργασίας που υπολογίζονται ευεργετικά στο τέλος της κράτησης του κρατούμενου προκειμένου ο τελευταίος να θεμελιώσει ή όχι δικαίωμα για την απόλυσή του με όρο. Οι αποφάσεις της Επιτροπής για την δυνατότητα παροχής εργασίας, αλλά και για την χορήγηση του ευεργετήματος λαμβάνονται κάθε μήνα («...το πρώτον δεκαήμερον εκάστου μηνός...» κατά το άρθρο 25 παρ. 2 εδ. 3 Ν 2058/1952), με αποτέλεσμα το ευεργέτημα να απονέμεται αφού ήδη αξιολογηθεί θετικά ο κρατούμενος. Σε περίπτωση όπου αφορά μεγάλο χρονικό διάστημα οι θετικές αξιολογήσεις της Επιτροπής για την χορήγηση του ευεργετήματος επαναλαμβάνονται συνεχώς και κάθε μήνα.

Η τέλεση από τον κρατούμενο απόδρασης ή σοβαρού πειθαρχικού παραπτώματος δεν είναι δυνατόν να σηματοδοτεί κατ' αρχήν αναδρομική ανάκληση όλων των ευεργετημάτων που του απονεμήθηκαν για προγενέστερο χρόνο, στον οποίο κρίθηκε κατ' επανάληψη η καλή του διαγωγή και η εν γένει συμπεριφορά του, καθώς τούτη η ανάκληση αποτελεί υπέρμετρα δυσμενή μεταχείρισή του (πρβλ. και ΕφΠειρ 78/1994 ΠοινΧρ 1994,663, ΣυμβΠλημΠειρ 10/1994 ΝοΒ 1994,503, οι οποίες διατάσσουν την απόλυση με όρο σε κρατούμενους που μολοντί έχουν τιμωρηθεί πειθαρχικά ή έχουν αποπειραθεί να αποδράσουν καθώς κρίνουν ότι τα περιστασιακά αυτά στοιχεία δεν αμαυρώνουν την εν γένει καλή διαγωγή του κρατούμενου καθ' όλη την διάρκεια της κράτησής του. Βλ. επίσης και Λ. Μαργαρίτη: Παρατηρήσεις στην ΣυμβΕφΠατρ 239/1995 Υπερ 1995,88, καθώς και [ΣυμβΠλημΠατρ 71/1998](#) ΠοινΔικ 1999,1114, όπου διατάσσεται η απόλυση με όρους σε κρατούμενο που εισήγαγε ναρκωτικά στο σωφρονιστικό κατάστημα και τιμωρήθηκε γι' αυτό πειθαρχικά, καθώς εκτιμάται ότι η τέλεση μόνο αυτής της πειθαρχικής παράβασης κατά τον χρόνο της κράτησής του δεν αναιρεί την έννοια της καλής του διαγωγής).

Ενδεχόμενα θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι θα ήταν δυνατή η αναδρομική «εν όλω ή εν μέρει» ανάκληση αν αποδεικνυόταν αιτιολογημένα ότι η τέλεση της απόδρασης ή του σοβαρού πειθαρχικού παραπτώματος είχε ως αφετηρία του το χρονικό διάστημα στο οποίο - κακώς - απονεμήθηκε το ευεργέτημα στον κρατούμενο. Διαφορετικά η αναδρομική ανάκληση των ευεργετικών για τον κρατούμενο αποφάσεων της Επιτροπής θα αντανakλούσε αποκλειστικά ανταποδοτικά στοιχεία της εκτέλεσης της ποινής, γεγονός το οποίο δεν συνάδει με τον χαρακτήρα και την φύση της στερητικής της ελευθερίας ποινής, όπως αντικατοπτρίζεται στα νομοθετικά κείμενα (πρβλ. και το άρθρο 1 του 1851/1989 σύμφωνα με το οποίο ο στόχος της στερητικής της ελευθερίας ποινής είναι η επανένταξη των κρατουμένων. Βλ. επίσης και τα άρθρα 2 παρ. 1, 11 παρ. 1 και 40 παρ. 1 του Ν 2776/1999, βλ. επίσης και ΣυμβΑΠ 4/1997 ΠοινΔικ 1998,784). Αυτό άλλωστε το νόημα έχει και η υποχρέωση της Επιτροπής να εκδίδει για τις περιπτώσεις αυτές αιτιολογημένες αποφάσεις.

Σύμφωνα με τα παραπάνω η απόφαση της Επιτροπής για την ανάκληση «εν όλω ή εν μέρει» προγενέστερων αποφάσεών της με τις οποίες υπολόγισε ευεργετικά τις ημέρες εργασίας των κρατουμένων θα πρέπει να τύχει στενής ερμηνείας και περιορισμένης εφαρμογής, με σαφή όρια, προϋποθέσεις και επαρκή αιτιολογία, όπως ήδη αναφέρθηκε.

Προς την κατεύθυνση αυτή άλλωστε κινείται και η πρόσφατη σωφρονιστική μεταρρύθμιση που έλαβε χώρα με τον «Σωφρονιστικό Κώδικα», τον Ν 2776/1999. Στο νομοθέτημα αυτό ρητά παρέχεται στον δικαστικό λειτουργό που εποπτεύει το σωφρονιστικό κατάστημα η δυνατότητα να μην επιτρέψει τον ευεργετικό υπολογισμό των ημερών της ποινής λόγω εργασίας των τριών τελευταίων μηνών «εν όλω ή εν μέρει», αν ο κρατούμενος τιμωρήθηκε πειθαρχικά κατά την διάρκεια του αντίστοιχου χρονικού διαστήματος ή και να ανακαλέσει «εν όλω ή εν μέρει» προηγούμενες αποφάσεις του οι οποίες εκδόθηκαν μέσα στους έξι προηγούμενους μήνες, αν ο κρατούμενος τιμωρήθηκε πειθαρχικά (βλ. σχετικά στο άρθρο 46 παρ. 3 του Ν 2776/1999). Και στις περιπτώσεις αυτές της ανάκλησης το νέο νομοθέτημα προβλέπει ρητά δικαίωμα προσφυγής του κρατουμένου στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών, ώστε να διευρύνεται η νομική του προστασία (βλ. σχετικά σελ. 26 του Παραρτήματος ΙΙΙ της Αιτιολογικής Έκθεσης στο σχέδιο νόμου «Σωφρονιστικός Κώδικας»). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η διάταξη του άρθρου 25 του Ν 2058/1952 καθώς δεν παρέχει αυτοτελές δικαίωμα παράστασης ή εκπροσώπησης του κρατουμένου ενώπιον της Επιτροπής ή και προσφυγής του κατά της απόφασεως που θα εκδοθεί ελέγχεται από άποψη συνταγματικότητας. Από τα παραπάνω σαφώς προκύπτει ότι η μη αναγνώριση του δικαιώματος ακροάσεως, της δυνατότητας αμφισβήτησης και αντίκρουσης της απόφασης της Επιτροπής φαλκιδεύει την έννοια και τα χαρακτηριστικά του κράτους δικαίου.

Με δεδομένο λοιπόν ότι οι διατάξεις του άρθρου 46 παρ. 3 του Ν 2776/1999 αποτελούν «ευμενέστερη διάταξη» από αυτήν του άρθρου 25 παρ. 2 του Ν 2058/1952 (καθώς ρυθμίζουν το ίδιο ζήτημα, του ευεργετικού δηλαδή υπολογισμού των ημερών εργασίας των κρατουμένων και της ανάκλησης προγενέστερων αποφάσεων για το θέμα αυτό) και σύμφωνα και αναλογικά με την γενική αρχή που καθιερώνεται στο άρθρο 2 παρ. 1 ΠΚ, η οποία έχει ισχύ και στο Δίκαιο Εκτελέσεως Ποινών (βλ. σχετικά ΓνωμΕισΑΠ 24/1963 ΠοινΧρ 1963,585. Για την εφαρμογή του άρθρου 2 παρ. 1 ΠΚ και στον χώρο του Σωφρονιστικού Δικαίου βλ. σχετικά την ανάλυση του Ε. Φυτράκη: Η απαγόρευση της αναδρομικότητας στην ποινική δικονομία, εκδ.

Σάκκουλα, Αθήνα 1998, σελ. 136 επ., και τις εκεί αναφορές) θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι η δυνατότητα της Επιτροπής του άρθρου 25 παρ. 2 του Ν 2058/1952, όπως και του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού του άρθρου 46 παρ. 3 του Ν 2776/1999 να ανακαλούν «εν όλω ή εν μέρει» προηγούμενες αποφάσεις τους για ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής εκτείνεται κατ' ανώτατο όριο στις αποφάσεις των προηγούμενων έξι μηνών στις περιπτώσεις που ο κρατούμενος τιμωρήθηκε πειθαρχικά.

Σύμφωνα λοιπόν με την παραπάνω ανάπτυξη θα πρέπει να δεχθούμε ότι μεταξύ των δύο διατάξεων δηλαδή του άρθρου 25 παρ. 2 του Ν 2058/1952 και του άρθρου 46 παρ. 3 του Ν 2776/1999 υπερισχύει προφανώς η δεύτερη, ως ευμενέστερη (σύμφωνα με το άρθρο 2 ΠΚ), στο μέτρο που συντρέχουν κατά το στάδιο της εκτέλεσης των ποινών. Και τούτο προφανώς υφίσταται σε περιπτώσεις κρατουμένων που βρίσκονται σε κατάσταση κράτησης τουλάχιστον πριν την 24.12.1999 (όταν και δημοσιεύθηκε ο Ν 2776/1999, ΦΕΚ 292 Α'/24.12. 1999).

4. Ένα σημαντικό και παρεμφερές προς τα παραπάνω ζήτημα που γεννάται στο πεδίο της εξουσίας της Επιτροπής του άρθρου 25 Ν 2058/1952 αφορά στα χρονικά όρια της νομιμότητας των αποφάσεων της Επιτροπής και συγκεκριμένα σε ποιο χρόνο απαιτείται να λάβει την απόφασή της για να ανακαλέσει προγενέστερη απόφασή της για τον ευεργετικό υπολογισμό ημερών εργασίας που καθόρισε.

Το ζήτημα αυτό βέβαια δεν προκύπτει στις περιπτώσεις που η Επιτροπή καθορίζει ή όχι με Πράξη της τις ημέρες εργασίας του κρατουμένου και τις υπολογίζει ή όχι ευεργετικά. Και τούτο διότι το ίδιο το άρθρο 25 παρ. 2 εδ. 3 Ν 2058/1952 ορίζει ότι η Πράξη αυτή της Επιτροπής λαμβάνει χώρα στο πρώτο δεκαήμερο του επόμενου μήνα από την εργασία που παρασχέθηκε.

Για την απάντηση του θέματος αυτού οι απόψεις που θα μπορούσαν θεωρητικά και ανεξάρτητα από την βασιμότητά τους να υποστηριχθούν είναι οι εξής: α) η Επιτροπή δεν δεσμεύεται χρονικά, συνεπώς μπορεί οποτεδήποτε να μην υπολογίσει τις ημέρες εργασίας του κρατουμένου ή να ανακαλέσει προγενέστερες αποφάσεις της, β) η Επιτροπή μπορεί να ανακαλέσει προγενέστερη απόφασή της μέσα στα χρονικά όρια του άρθρου 25 παρ. 2 εδ. 3 Ν 2058/1952, δηλαδή στο πρώτο δεκαήμερο του επόμενου μήνα από την εργασία που παρασχέθηκε από τον κρατούμενο και ο κρατούμενος απέδρασε ή αποπειράθηκε να αποδράσει ή βιαιοπράγησε κατά σωφρονιστικού υπαλλήλου ή τιμωρήθηκε για σοβαρό πειθαρχικό παράπτωμα.

Ωστόσο τόσο από την γραμματική ερμηνεία της εν λόγω διάταξης, όσο και από την ερμηνευτική προσέγγιση των διατάξεων του άρθρου 25 Ν 2058/1952, αλλά από την παραπάνω ανάπτυξη διαφαίνεται ότι η ορθή θέση στο ερώτημα που τέθηκε είναι η δεύτερη, σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή μπορεί να ανακαλέσει προγενέστερη απόφασή της μέσα στα χρονικά όρια του άρθρου 25 παρ. 2 εδ. 3 Ν 2058/1952, δηλαδή στο πρώτο δεκαήμερο του επόμενου μήνα από την εργασία που παρασχέθηκε από τον κρατούμενο και ο κρατούμενος απέδρασε ή αποπειράθηκε να αποδράσει ή βιαιοπράγησε κατά σωφρονιστικού υπαλλήλου ή τιμωρήθηκε για σοβαρό πειθαρχικό παράπτωμα. Και τούτη η θέση ενισχύεται και θεμελιώνεται σύμφωνα με τα εξής:

α) Σύμφωνα με το κείμενο της διάταξης του άρθρου 25 παρ. 2 εδ. 3 προβλέπεται ότι: «Η κατά τα ανωτέρω Επιτροπή συνέρχεται το πρώτον δεκαήμερον εκάστου μηνός

και καθορίζει διά πράξεώς της τας πραγματοποιηθείσας υφ' εκάστου καταδίκου κατά τον προηγούμενον μήνα ημέρας εργασίας υπολογίζουσα αυτάς ευεργετικώς». Στην συνέχεια και στο εδ. 5 της ίδιας διάταξης προβλέπεται ότι: «Η Επιτροπή δύναται ωσαύτως δι' αιτιολογημένης αποφάσεώς της να ανακαλέσει προγενεστέρας αυτής αποφάσεις περί ευεργετικού υπολογισμού εν όλω ή εν μέρει, ης ην περίπτωσιν ο κατάδικος απέδρασεν....».

Όπως προκύπτει και με μόνη την γραμματική ερμηνεία της διάταξης αυτής (του εδ. 5) η Επιτροπή ενεργεί την ανάκληση προγενέστερων αποφάσεών της «ωσαύτως» (δηλαδή «με τον ίδιο τρόπο», βλ. σχετικά Τεγόπουλου - Φυτράκη: Ελληνικό Λεξικό, 1993, σελ. 870) με το εδ. 3 της ίδιας διάταξης, δηλαδή μεταξύ των άλλων «...το πρώτον δεκαήμερον εκάστου μηνός...».

Συνεπώς η εξουσία της Επιτροπής του άρθρου 25 Ν 2058/ 1952 να ανακαλεί προγενέστερες αποφάσεις της που έχουν σχέση με τον ευεργετικό υπολογισμό ημερών εργασίας, οριοθετείται χρονικά στον χρόνο που αυτή καθορίζει και αναγνωρίζει ή όχι τις ημέρες εργασίας των κρατουμένων και τις υπολογίζει ευεργετικά.

β) Η παρ. 3 του άρθρου 25 του Ν 2058/1952 όριζε τα εξής: «Εάν εντός πενταετίας ο απολυθείς εκ των φυλακών υποπέσει εις έγκλημα εκ δόλου πηγάζον, ένεκα του οποίου επεβλήθη εις αυτόν αμετακλήτως ποινή υπερβαίνουσα τους έξι μήνες, εκτίει αθροιστικά και άπασας τας ημέρας αίτινες υπελογίσθησαν ευεργετικώς κατά τας διατάξεις του παρόντος νόμου» (βλ. την ερμηνευτική προσέγγιση στην διάταξη αυτή από την ΓνωμΕισΑΠ 8/1992 Υπερ 1993,163). Μετά την κατάργηση της παρ. 3 του άρθρου 25 του Ν 2058/1952 με το άρθρο 4 παρ. 7 Ν 2207/1994 προκύπτει σαφώς η νομοθετική βούληση να μην υφίσταται δυνατότητα ανάκλησης της απόφασης της Επιτροπής του άρθρου 25 Ν 2058/1952 για τις ευεργετικά υπολογισθείσες ημέρες εργασίας που αφορούσαν στην προηγούμενη ποινή, αλλά και να μην είναι δυνατή η απαγόρευση χορήγησης εκ νέου του ίδιου ευεργετήματος (βλ. και ΓνωμΕισΑΠ 30/1969 ΠοινΧρ 1970,59).

γ) Ο ευεργετικός υπολογισμός ημερών εργασίας βρίσκεται σε άμεση σύνδεση με τον θεσμό της απόλυσης με όρο κατά τα άρθρα 105 επ. ΠΚ. Η θεμελίωση δηλαδή της αίτησης για απόλυση με όρο βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τον πραγματικό και τον ευεργετικά υπολογισμένο χρόνο κράτησης του κρατουμένου. Περαιτέρω η θεμελίωση του αιτήματος για απόλυση με όρο είναι νομοθετικά σαφώς χρονικά προσδιορισμένη και οροθετημένη (βλ. σχετικά το άρθρο 105 ΠΚ), για τον λόγο άλλωστε αυτόν η Επιτροπή του άρθρου 25 Ν 2058/1952 στο πρώτο δεκαήμερο κάθε μήνα υποχρεούται να καθορίζει με απόφασή της και να προσδιορίζει τις ευεργετικά υπολογισθείσες ημέρες εργασίας των κρατουμένων. Συνεπώς η απόφαση της Επιτροπής που είτε υπολογίζει ευεργετικά είτε όχι είτε ανακαλεί τον ευεργετικό υπολογισμό ημερών εργασίας θα πρέπει να βρίσκεται σε άμεση χρονική σύνδεση με την πραγματική έκτιση της ποινής του κρατουμένου (πρβλ. και ΓνωμΕισΑΠ 5/1998 ΠοινΔικ 1998,222).

δ) Από το σύνολο των διατάξεων του άρθρου 25 Ν 2058/1952 προκύπτει ότι ο ευεργετικός υπολογισμός των ημερών εργασίας των κρατουμένων επιβάλλεται και υπαγορεύεται από την προσπάθεια που πρέπει να καταβάλλεται για την βελτίωση του κρατουμένου (πρβλ. και [ΣυμβΕφΠειρ 83/1999](#) ΠοινΔικ 1999,353). Για τον λόγο

αυτό κρίνεται πάγια ότι στο μέτρο αυτό υπάγονταν (σύμφωνα με την παρ. 3, η οποία καταργήθηκε με το άρθρο 4 παρ. 7 Ν 2207/1994) και οι απολυθέντες με όρο από τις φυλακές που τέλεσαν σε πενταετία από την απόλυσή τους έγκλημα για το οποίο επιβλήθηκε ποινή άνω των έξι μηνών (βλ. σχετικά και ΓνωμΕισΠρωτΤριπ 3721/1978 ΠοινΧρ 1979,86-87).

ε) Σε περίπτωση που δεχόταν κανείς την θέση ότι η Επιτροπή του άρθρου 25 του Ν 2058/1952 δεν δεσμεύεται χρονικά, συνεπώς μπορεί οποτεδήποτε - ακόμη και μετά την πάροδο ετών από την τέλεση πειθαρχικού παραπτώματος από μέρους του κρατουμένου - να ανακαλέσει προγενέστερες αποφάσεις της για τον ευεργετικό υπολογισμό ημερών εργασίας, θα ήταν δυνατή η απόλυση με όρους του κρατουμένου κατά τον χρόνο θεμελιώσεως του σχετικού δικαιώματός του πριν να λάβει χώρα η ανάκληση της απόφασης της Επιτροπής, γεγονός που άλλωστε δεν θα είχε καμία έννομη συνέπεια για τον απολυθέντα (π.χ. ανάκληση της απόλυσης).

στ) Τέλος η θέση αυτή συνάδει απολύτως στο πνεύμα του νομοθέτη σχετικά με τον θεσμό της απόλυσης με όρο κατά τις διατάξεις των άρθρων 105 επ. ΠΚ. Όπως τονίστηκε αποφασιστικό στοιχείο για την απόλυση με όρο αποτελεί θεωρητικά και νομολογιακά η ύπαρξη της καλής διαγωγής του κρατουμένου κατά την διάρκεια της κράτησής του. Η διαπίστωση ή μη του παραπάνω στοιχείου - της καλής διαγωγής - προϋποθέτει μεταξύ των άλλων και την γνώση της συμπεριφοράς και της προσωπικότητάς του στο σωφρονιστικό κατάσταση που κρατείται από το σωφρονιστικό προσωπικό, αλλά και από τον δικαστικό λειτουργό που εποπτεύει το κατάσταση κράτησης (πρβλ. και Ι. Αγγελή: Η εισαγγελική εποπτεία στις φυλακές, ΠοινΧρ 1992,767 επ.). Ούτως ή άλλως αυτά είναι τα πρόσωπα που συμμετέχουν στο Συμβούλιο της Φυλακής και συντάσσουν έκθεση για την προσωπικότητα του κρατουμένου, την οποία υποβάλλουν στο Δικαστικό Συμβούλιο για την απόλυση με όρο. Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι η απονομή ευεργετήματος ή η άρνησή του θα πρέπει να γίνεται στον δυνατό σύντομο χρόνο με την αξιολόγηση της προσωπικότητας του κρατουμένου και προφανώς από πρόσωπα που έχουν πλήρη γνώση αυτής. Τα ίδια και σε μεγαλύτερο βαθμό θα πρέπει να ισχύσουν και στην περίπτωση της αναδρομικής ανάκλησης (και όλων των) προγενεστερών ευεργετημάτων που χορηγήθηκαν στον κρατούμενο: πώς θα ήταν άλλωστε δυνατόν η αναγνώριση ευεργετημάτων στον κρατούμενο από Επιτροπή με συγκεκριμένη σύνθεση να ανακαλείται από άλλη Επιτροπή με διαφορετική σύνθεση, η οποία ενδεχόμενα δεν έχει καμία προσωπική γνώση για την προσωπικότητα του κρατουμένου;

5. Τέλος ενδιαφέρον παρουσιάζει το θέμα των εννόμων συνεπειών για το Δημόσιο από τις αποφάσεις της Επιτροπής του άρθρου 25 του Ν 2058/1952 που αφορούν είτε στον μη καθορισμό ως ευεργετικών των ημερών εργασίας του κρατουμένου λόγω πειθαρχικού παραπτώματος είτε στην ανάκληση προγενέστερων αποφάσεών της για τον ευεργετικό υπολογισμό των ημερών εργασίας του κρατουμένου.

Σύμφωνα με όσα σημειώθηκαν στο στοιχείο 1 της μελέτης αυτής και κυρίως από το πλέγμα των διατάξεων του άρθρου 22 παρ. 1β («...Όλοι οι εργαζόμενοι ανεξάρτητα από φύλο ή άλλη διάκριση έχουν δικαίωμα ίσης αμοιβής για παρεχόμενη εργασία ίσης αξίας...») του ελληνικού Συντάγματος, σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 74 ΚΜετΚρ, δηλαδή του Ν 1851/1989 («Η εργασία των κρατουμένων...αμειβεται σύμφωνα με τις διατάξεις της εργατικής νομοθεσίας...») και

43 ΣωφρΚ, δηλαδή του Ν 2776/1999 («Η εργασία των κρατουμένων...αμείβεται με χρηματικό ποσό, το ύψος του οποίου καθορίζεται ... με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης»), προκύπτει αβίαστα ότι η εργασία του κρατουμένου αφενός δεν έχει τιμωρητικό ή εξαναγκαστικό χαρακτήρα, αφετέρου εμπεριέχει πλήρως ανταποδοτικά στοιχεία όπως αυτό της αμοιβής.

Για τον σκοπό αυτό το Υπουργείο Δικαιοσύνης καθορίζει το ύψος της καταβαλλόμενης αμοιβής για τις εργασίες που παρέχουν οι κρατούμενοι εντός ή εκτός του σωφρονιστικού καταστήματος, ανάλογα με το είδος της εργασίας που παρέχεται και τον βαθμό εξειδίκευσης του κρατουμένου (βλ. σχετικά στα άρθρα 64 - 76 του Ν 1851/1989 και στο άρθρο 43 παρ. 1 του Ν 2776/1999, πρβλ. και το από 17.7.1989 Υπηρεσιακό Σημείωμα της Διεύθυνσης Σωφρονιστικής Αγωγής Ενηλίκων, στο Κ. Σπινέλλη - Ν. Κουράκη: Σωφρονιστική νομοθεσία, έκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1992, σελ. 212 επ.).

Σύμφωνα με τα παραπάνω στις περιπτώσεις όπου η παρασχεθείσα εργασία από τον κρατούμενο δεν αναγνωρίστηκε ως ευεργετικά υπολογισθείσα για οποιονδήποτε λόγο θα πρέπει να του αναγνωρισθεί και να του καταβληθεί αναδρομικά η ίση αμοιβή για την εργασία που πρόσφερε είτε βάσει των ειδικών Υπουργικών Αποφάσεων είτε βάσει των γενικών ή ειδικών Συλλογικών Συμβάσεων.

6. Σύμφωνα με την ανάλυση που προηγήθηκε η απάντηση στα ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή της εργασίας αυτής έχει ως εξής:

Η νέα απόφαση της Επιτροπής του άρθρου 25 Ν 2058/1952 της Στρατιωτικής Φυλακής Αυλώνας σύμφωνα με την οποία ανακαλούνται οι αναγνωρισθείσες ευεργετικά ημέρες εργασίας του κρατουμένου δεν είναι νόμιμη καθώς:

α) ήταν από άποψη χρόνου «εκπρόθεσμη», αφού δεν λήφθηκε κατά το πρώτο δεκαήμερο του μήνα μετά την τέλεση της απόδρασης από τον κρατούμενο, μεσολάβησε δε από την χορήγηση του ευεργετήματος μέχρι την ανάκλησή του χρονικό διάστημα έξι ετών, γεγονός που άλλωστε δεν συνάδει ούτε στην γραμματική ερμηνεία ούτε στην ερμηνευτική προσέγγιση του νομοθετήματος (όπως αυτό τροποποιήθηκε με το Ν 2207/1994, με τον οποίο καταργήθηκε η παρ. 3 του άρθρου 25 του Ν 2058),

β) δεν ήταν δυνατή η ανάκληση ευεργετικά υπολογισθεισών ημερών εργασίας αναδρομικά για συνολικό χρονικό διάστημα έξι ετών, καθώς τούτη η ανάκληση αποτελεί υπέρμετρα δυσμενή μεταχείρισή του, γεγονός που ενισχύεται με βάση την ισχύουσα νομοθεσία - και σύμφωνα με τον γενικό κανόνα του άρθρου 2 ΠΚ - αφού η ανάκληση είναι δυνατή για συνολικό χρονικό διάστημα έξι μηνών κατ' ανώτατο όριο κατ' άρθρο 46 παρ. 3 του Ν 2776/1999,

γ) δεν περιείχε την απαιτούμενη κατά το νόμο ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία, καθώς δεν υφίσταται στην συγκεκριμένη κρίση καμία αιτιολογία.